

Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

Τόμ. 11, Αρ. 7Α (2022)

**Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών
στην Πανεπιστημιακή εξ Αποστάσεως
Εκπαίδευση: Αναπτύσσοντας δεξιότητες του 21ου
αιώνα σε ενήλικες φοιτητές Ανοικτών
Πανεπιστημίων**

*Ελένη Βασιλείου Τσουρλή, Ζωή Δημήτριος
Δαλακουρα, Μαρία Φραγκάκη*

doi: [10.12681/icodl.3316](https://doi.org/10.12681/icodl.3316)

Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών στην Πανεπιστημιακή εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Αναπτύσσοντας δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα σε ενήλικες φοιτητές Ανοικτών Πανεπιστημίων

Information and Communication Technologies in Higher and Distance Education: Developing 21st Century Skills to Adult Students of Open Universities

Ελένη Τσουρλή
Φιλολόγος
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια
ΑΠΚΥ
eleni.tsourli@st.ouc.ac.cy

Ζωή Δαλακούρα
Πληροφορικός
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια
ΑΠΚΥ
zoi.dalakoura@st.ouc.ac.cy

Μαρία Φραγκάκη
Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου
Καθηγήτρια-
Σύμβουλος/Συντονίστρια
ΑεξΑΕ_
maria.fragkaki@ouc.ac.cy

Abstract

Information and Communication Technologies (ICT) offer to the University Distance Education the technological applications and the digital platforms that can support the teaching and learning process. They also provide the opportunity to plan and develop collaborative, interactive and critical-reflective educational activities, which can be carried out remotely, enhancing learners' interaction, active learning, and autonomy. This article presents the necessary skills that university students must possess, so that on the one hand to be able to move on to a meaningful educational course, while on the other hand to follow well-structured methodological plans for their professional development. In addition, e-learning activities are presented, which were developed by postgraduate students, under the supervision of the Professor-Counselor and Coordinator of the thematic unit EPA65 "Open and Distance Learning", of the Open University of Cyprus. Authors' intention is this paper to be a good practice of creating distance activities with utilization of ICT open and accessible tools. In summary, it is considered that the pedagogical utilization of ICT, under a social and critical-constructive approach, in Distance University Education. In parallel, it can contribute not only to the strengthening of the necessary 21st century skills that adult students must possess, but also to their acquisition for their professional development and remote cooperation in all sectors of society as thoughtful and active citizens.

Keywords: *University Distance Education, active learning, autonomy, 21st century skills activities*

Περίληψη

Οι Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) προσφέρουν στην Πανεπιστημιακή εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (εξΑΕ) τις τεχνολογικές εφαρμογές και τις ψηφιακές πλατφόρμες εκείνες, οι οποίες μπορούν να υποστηρίξουν την διδακτική και μαθησιακή διαδικασία, η οποία τελείται από απόσταση. Ακόμα παρέχουν τη δυνατότητα σχεδιασμού και ανάπτυξης συνεργατικών, αλληλεπιδραστικών και κριτικο- αναστοχαστικών εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, οι οποίες μπορούν να πραγματοποιηθούν από απόσταση, ενισχύοντας τη *διάδραση*, την *ενεργητική μάθηση* και την *αυτονομία* των φοιτητών. Στο παρόν άρθρο παρουσιάζονται οι απαραίτητες

δεξιότητες που πρέπει να κατέχουν οι φοιτητές σε ένα εξΑΕ περιβάλλον, ώστε αφενός να πορευτούν σε μια νοηματοδοτημένη εκπαιδευτική πορεία καθώς και μεθοδολογικοί σχεδιασμοί ανάπτυξής τους. Επιπρόσθετα, παρουσιάζεται μια σειρά εξ ΑΕ δραστηριοτήτων, οι οποίες αναπτύχθηκαν από μεταπτυχιακούς φοιτητές στη θεματική ενότητα ΕΠΑ65 «Ανοικτή και εξΑΕ», υπό την επίβλεψη της Καθηγήτριας-Συμβούλου και Συντονίστρια της Θεματικής του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου, ώστε να αποτελέσουν μια καλή πρακτική δημιουργίας εξ αποστάσεως δραστηριοτήτων με την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ. Συνοψίζοντας, κρίνεται ότι η παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ, υπό μια κοινωνική και κριτική-επικοινωνιακή προσέγγιση, στην εξ αποστάσεως Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση μπορεί να συντελέσει όχι μόνο στην ενίσχυση των απαραίτητων δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα που πρέπει να κατέχουν οι ενήλικες φοιτητές, αλλά και στην κατάκτησή τους για την επαγγελματική τους ανάπτυξη και τη συνεργασία τους από απόσταση σε όλους τους τομείς της κοινωνίας ως στοχαζόμενοι και ενεργοί πολίτες.

Λέξεις-κλειδιά: *Πανεπιστημιακή εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, ενεργητική μάθηση, αυτονομία, δραστηριότητες δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα*

Εισαγωγή

Η Πανεπιστημιακή εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (εξΑΕ) ως μια μορφή Εκπαίδευσης, ενταγμένη στο ψηφιακό παρόν, εδραιώνει ένα μαθησιακό περιβάλλον που από τη μια μεριά διέπεται από διεργασίες αλληλεπίδρασης (Ileris, 2016), μορφωτικής χειραφέτησης, υψηλής ενεργητικότητας (Γιαγλή κ.ά., 2010· Ιωάννου & Αθανασούλα-Ρέππα, 2008) και από την άλλη περιβάλλει με νέες διαστάσεις τους όρους της αποτελεσματικής διδασκαλίας και της τελεσφόρου κατάκτησης γνώσεων (Αναστασιαδης, 2015). Εδώ η επιτυχία θεωρείται επακόλουθο αποκλειστικά σωστά εδραιωμένων δεξιοτήτων μεταξύ των εμπλεκόμενων προς την αυτόνομη, ενεργητική, διαδραστική συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία (Bates, 2019· Bell, 2010· Silva, 2009).

Η απαραίτητη πλέον ενσωμάτωση των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην εξΑΕ, με την ψηφιοποίηση του διδακτικού υλικού μέσω εκσυγχρονισμένων διαδικτυακών πλατφορμών και ψηφιακών πρακτικών, παρέχει πλήρη ευελιξία και συνιστά έναν υψηλού κύρους χώρο μάθησης, έρευνας, διδασκαλίας και καινοτομίας. Η επιτυχία των πανεπιστημιακών εξ αποστάσεως σπουδών στηρίζεται στον άρτιο σχεδιασμό των μαθησιακών δραστηριοτήτων, όπου μέσω αυτών αλληλεπιδρούν συνεργατικά, διδάσκοντες, φοιτητές και το καταρτισμένο στο τομέα ψηφιακής εκπαίδευσης ακαδημαϊκό και διοικητικό προσωπικό. Παράλληλα, η πανεπιστημιακή εξΑΕ καταργεί τους περιορισμούς κάθε είδους κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής φύσης, παρέχοντας ίσες ευκαιρίες μόρφωσης προς όλους (Venkateshwarlu, Raju & Pradeep Kumar, 2017). Ο κοινωνικός μετασχηματισμός προς τη κοινωνία της γνώσης φέρνει την εκπαίδευση, στο κατώφλι των ανώτατων τεχνολογιών και των καινοτομιών (Ilgaz & Gülbahar, 2015· Bušelić, 2017). Εδώ ακριβώς, εδράζεται και η ανάγκη αποσαφήνισης των δεξιοτήτων, που απαιτείται να διαθέτουν φοιτητές στην εξΑΕ του 21^{ου} αιώνα, ζήτημα το οποίο προσεγγίζεται στο παρόν άρθρο. Εν συνεχεία, θα συζητηθούν μεθοδολογικοί σχηματισμοί καλλιέργειας των δεξιοτήτων αυτών, που στοχεύουν τόσο στην επαγγελματική ανάπτυξη όσο και στην εξ αποστάσεως συνεργασία των ενήλικων φοιτητών σε ψηφιακές κοινότητες μάθησης. Παρουσιάζονται στη συνέχεια δραστηριότητες, οι οποίες αναπτύχθηκαν από μεταπτυχιακούς φοιτητές του Ανοικτού

Πανεπιστημίου Κύπρου στη θεματική ενότητα ΕΠΑ65 «Ανοικτή και εξΑΕ», το παρόν έτος, υπό την επίβλεψη της Καθηγήτριας- Συμβούλου και Συντονίστριας της Θεματικής με την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ.

Δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα στην Πανεπιστημιακή εξΑΕ

Ο επιταχυνόμενος ρυθμός κοινωνικών μεταβολών του αιώνα μας επέφερε επιπτώσεις στον εργασιακό στίβο και συνεπώς στις απαιτήσεις του εκπαιδευτικού συστήματος. Τη μετατόπιση τομέων σταδιοδρομίας συνόδευσε η απαίτηση για ένα επικαιροποιημένο, συμπαγές άθροισμα δεξιοτήτων των πανεπιστημιακών σπουδαστών, που τους επιτρέπει την ευελιξία και τη προσαρμοστικότητα σε διαφορετικούς ρόλους (Silva, 2009). Προάγεται, λοιπόν, η μαθητοκεντρική, προβληματικο-επιλυτική, αυτόνομη, ενεργητική μάθηση, αναδύονται δεξιότητες που συνταιριάζουν τη δημιουργία, τη συνεργασία, τον αναστοχασμό και τον διαμοιρασμό μαθησιακής εμπειρίας και γνώσης και οι οποίες βοηθούν τους φοιτητές από τη μια να δρουν εναργέστερα, διαδραστικότερα και πιο αυτόνομα στο ψηφιακό παρόν και από την άλλη να συνδεθούν ευκολότερα με το καινοτόμο αύριο (Bates, 2019).

Συγκεκριμένα αναφέρονται:

Διάδραση: Στην ΑεξΑΕ μια διαδραστική επιφάνεια εργασίας γίνεται το κύριο περιβάλλον όπου οι σπουδαστές διδάσκονται και εργάζονται, αμφίδρομα αλληλο-επηρεαζόμενοι (Lee & McLoughlin, 2010). Βασιζόμενοι λοιπόν στη θεωρία της δράσης και της δραστηριότητας, επιχειρείται να αρθούν τα εμπόδια έλλειψης διάδρασης εκπαιδευτικού-εκπαιδευομένου σε πραγματικό χρόνο. Εδώ, οι φοιτητές αναλαμβάνουν πρωταγωνιστικό ρόλο, αποκτούν άμεση πρόσβαση σε πληροφορίες, στην επεξεργασία τους και στην παραγωγή αποτελεσμάτων, ενώ ο εκπαιδευτικός επικεντρώνεται στην αποτίμηση και τη καθοδήγηση των φοιτητών του (Sher, 2009). Η διάδραση των συμφοιτητών επιτυγχάνεται μέσω της συνεργασίας (Moore & Kearsley, 2012), ενώ η διεπαφή με το εκπαιδευτικό περιβάλλον αποτελεί μια διαδικασία εξοικείωσης χειρισμού μέσω εργαλείων, υπό τα οποία θα υλοποιηθεί μια δραστηριότητα από απόσταση (Αναστασιάδης, 2014). Προκειμένου οι εξ αποστάσεως φοιτητές να επιτύχουν τη διάδραση με τον καθηγητή, τους συμφοιτητές, και το εκπαιδευτικό περιβάλλον, οφείλουν να κατακτήσουν δυο βασικές κατηγορίες δεξιοτήτων:

- a) **Ψηφιακές Δεξιότητες:** Ο επιτυχής χειρισμός μέσω δικτύωσης, η αναγνώριση των αδυναμιών και των πλεονεκτημάτων τους, η εξοικείωση με ψηφιακά εργαλεία και η ικανότητα περιήγησης σε πλατφόρμες, παίζουν καταλυτικό ρόλο στην παροχή εξαιρετικής μαθησιακής εμπειρίας (Balanskat & Gertsch, 2010). Η διαδικτυακή φύση της εξ αποστάσεως μάθησης απαιτεί αμετάκλητα την ενσωμάτωση των πιο καινοτόμων τεχνολογικών εφαρμογών και κατ' επέκταση τον ψηφιακό γραμματισμό επάνω σε αυτές, καθιστώντας την απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων αναγκαία.
- b) **Κοινωνικές Δεξιότητες:** Η **Επικοινωνία** δημιουργεί και ευνοεί σχέσεις συνεργασίας ενώ περιορίζει το αίσθημα απομόνωσης που ίσως προκληθεί από την εξ αποστάσεως φύση της διάδρασης. Η ισορροπημένη επικοινωνία στηρίζεται κυρίως στην ευχέρεια και τη διάθεση μας να ακούμε προσεκτικά, να συνομιλούμε ενεργά και να εκφράζουμε τις σκέψεις μας με τρόπο που μεταδίδει ακριβώς το μήνυμα που επιθυμούμε. Εδώ εμπίπτει το χιούμορ, ο δημόσιος λόγος, η γρήγορη σκέψη, η διπλωματία, η ευχέρεια γραπτού λόγου κι η ευγένεια (Bell, 2010). Η **Ομαδικότητα και η συνεργασία** είναι η ικανότητα των φοιτητών να εργάζονται αρμονικά στο πλαίσιο ενός συνόλου με διαφορετικά

ατομικά χαρακτηριστικά. Είναι η δυναμική τους να εντοπίζουν κοινό έδαφος, να έχουν ενσυναίσθηση και να επιλύουν συγκρούσεις, συνθέτοντας μία ευχάριστη μαθησιακή εμπειρία (Silva, 2009· Bell, 2010). Τέλος, η **Δημιουργική σκέψη αφορά στη** δημιουργική επίλυση προβλημάτων, την καινοτομία, τη καλαισθησία, δηλαδή, την εξεύρεση νέων τρόπων διάδρασης (Silva, 2009· Bell, 2010).

Αυτονομία: Η φιλοσοφία της εξΑΕ στηρίζεται στην αυτονομία (Γιαγλή κ.ά., 2010· Sereti & Gioussos, 2018· Wang et al., 2013· Zimmerman, 2002), μία στάση που διασφαλίζει ότι ο φοιτητής φέρει την ευθύνη της εκπαίδευσής του και ακολουθεί μία πορεία αυτομάθησης (Λιοναράκης, 2005· Wang et al., 2013· Fragkaki, 2017). Κατά τον Knowles (1975), η αυτοκατευθυνόμενη μάθηση είναι μια πρωτοβουλία ενηλίκων προς διάγνωση των μαθησιακών τους αναγκών και στοχοθεσία, ενώ κατά τον Zimmerman (όπ. αναφ. στο Zimmerman, 2001), πρόκειται για μια διεργασία που εμπλέκει ενεργά τους σπουδαστές σε μεταγνωστικό, παρωθητικό και συμπεριφορικό επίπεδο. Προκειμένου, λοιπόν, να διατηρήσουν τη αυτονομία τους οι φοιτητές εξΑΕ θα πρέπει να κατέχουν τις παρακάτω δεξιότητες:

- a) **Μεταγνωστικές Δεξιότητες:** οι φοιτητές πρέπει να οραματίζονται, να συνθέτουν και να αξιολογούν τη μαθησιακή διαδικασία και το πόρισμα της επεξεργασίας των κατά περίπτωση δεδομένων. Συνεπώς, χαρακτηρίζονται ως στοχοθέτες, δημιουργοί ενός παραγωγικού περιβάλλοντος μελέτης, επιτυχημένοι διαχειριστές διαθέσιμων πόρων και ενεργοί συμμετέχοντες στη διαδικασία (Zimmerman, 2001).
- b) **Αυτο-αποτελεσματικές/Παρακινητικές Δεξιότητες:** Ο τρόπος που οι σπουδαστές θέτουν στόχους και προσεγγίζουν τις αναδυόμενες προκλήσεις συνδέεται άμεσα με την αυτό-αποτελεσματικότητα. Συγκεκριμένα, όσοι εξ αυτών διαθέτουν μία ισχυρή αίσθηση της ενδιαφέρονται ουσιαστικά για τις δραστηριότητες όπου συμμετέχουν, αφοσιώνονται και συνδέονται βαθύτερα με τα κίνητρα τους, ενώ ανακάμπτουν άμεσα από τυχόν αποτυχίες και αντιμετωπίζουν τις δυσκολίες ως υπερβατές καταστάσεις (Wang et al., 2013· Zimmerman, 2001).
- c) **Συμπεριφορικές Δεξιότητες/Δεξιότητες Διαχείρισης Επιλογών:** Η ανάπτυξη ενός μαθησιακού περιβάλλοντος που ενισχύει τα περιθώρια επιτυχίας, την ζωτικότητα, την εργατικότητα και το σθένος των φοιτητών στην αντιμετώπιση εμποδίων σχετίζεται με τη συμπεριφορά και με το τρόπο διαχείρισης των επιλογών τους (Wang et al., 2013). Οι φοιτητές αυτοί χαρακτηρίζονται ως αξιολογητές και αναθεωρητές των προσπαθειών τους στέκονται τεχνικά και κοινωνικά ικανοί διαχειριστές προσωπικών επιλογών και δύνανται να εργαστούν τόσο δυναμικά προς την επίτευξη αντικειμενικών στόχων, όσο και δημιουργικά προς την επίλυση προβλημάτων (Ilgaz et al., 2015· Zimmerman, 2001).

Ενεργός μάθηση: Η ενεργός εμπλοκή διασφαλίζεται όταν ο φοιτητής έχει την ευκαιρία να διερευνήσει, να δημιουργήσει, να συζητήσει με τους συμμαθητές του, με το διδάσκοντα, αλλά και να στοχαστεί πάνω στη μαθησιακή του πορεία (Fragkaki et al., 2015), επομένως, όταν ο ίδιος ανακαλύπτει, και οικοδομεί γνώση (Ιωάννου & Αθανασούλα-Ρέππα, 2008· Illeris, 2016· Salmon, 2011). Σε αυτό το πλαίσιο, ο φοιτητής αναλαμβάνει ηγετικό ρόλο, γίνεται ο ίδιος καθηγητής άλλων, αλλά και παράλληλα ερευνητής. Προκειμένου να συμμετέχει σε μια διαδικασία ενεργητικής μάθησης λοιπόν, ένας εξ αποστάσεως φοιτητής, προτείνεται να κατέχει/ενισχύσει τις εξής δεξιότητες:

- a) **Αντληση πληροφοριών:** Να αποφαινεται ποιες πληροφορίες απαιτούνται κάθε

φορά, να επιλέγει τις καταλληλότερες πηγές άντλησής τους, να προβαίνει στην κριτική τους ανάγνωση, να συλλέγει επιπρόσθετες πληροφορίες και να τις αποδελτιώνει κατάλληλα.

- b) **Κατάταξη-ταξινόμηση:** Να εντοπίζει κοινά και αποκλίνοντα σημεία πηγών και να τα ομαδοποιεί βάσει συγκεκριμένου κριτηρίου.
- c) **Ανασυγκρότηση πληροφοριών:** Να μπορεί να αναδιοργανώνει τα δεδομένα σε μια απλούστερη, πιο κατανοητή και χρήσιμη μορφή (περιλήψεις, σημειώσεις, γραφικές παραστάσεις, πίνακες).
- d) **Γενίκευση:** Να ερμηνεύει δεδομένα, να ελέγχει γενικεύσεις και να προλαμβάνει την εξαγωγή αβάσιμων συμπερασμάτων από ανεπαρκείς ή άσχετες πληροφορίες, ισχυροποιώντας τη κριτική του δεινότητα.
- e) **Εύρεση εναλλακτικών προτάσεων:** Να εντοπίζει εφικτές λύσεις, υποθέσεις, να βρίσκει εναλλακτικές προτάσεις που δύνανται να ισχύουν.
- f) **Χρήση κριτηρίων.** Να εξασκείται στη χρήση κριτηρίων ώστε να λαμβάνονται ή να γίνονται αποδεκτές αποφάσεις, να ελέγχονται εναλλακτικές και να επιλύονται διαφωνίες.
- g) **Αξιολόγηση πληροφοριών.** Να χρησιμοποιεί κριτήρια που οδηγούν στην αξιοπιστία των πληροφοριών (σχετικότητα, πληρότητα, προέλευση). Η αξιολόγηση, όταν ενσωματώνεται αποτελεσματικά στη μαθησιακή διαδικασία, αποτελεί ένα δυναμικό εργαλείο μάθησης για τον ίδιο το φοιτητή.
- h) **Εύρεση σχεδίων - παραμέτρων εργασίας και χρήση τους για προγραμματισμό, πρόγνωση, εξήγηση.** Πρόκειται για μια δεξιότητα κριτικού αναστοχασμού.
- i) **Αποτελεσματική επικοινωνία.- Ικανότητα μετάδοσης σαφούς ενδιαφέροντος και επιρροή:** Η καλλιέργεια αίσθησης άνεσης με τους γύρω, ώστε να τους κινητοποιεί, να τους πείθει, να διαπραγματεύονται και να οδηγούνται όλοι μαζί σε μια πορεία συνεργατικής μάθησης.

Μεθοδολογική Προσέγγιση Δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα στην Πανεπιστημιακή εξΑΕ

Η μεθοδολογική προσέγγιση καλλιέργειας/ένισχυσης των παραπάνω δεξιοτήτων στην Πανεπιστημιακή εξΑΕ, έχει πολλές διαστάσεις, εναλλάσσεται και συνδυάζεται ανάλογα. Το βέβαιο είναι πως η συμμετοχική, μαθητοκεντρική και ομαδοσυνεργατική μέθοδος είναι ο κοινός παρανομαστής όλων σε ένα εξ αποστάσεως διδακτικό και μαθησιακό περιβάλλον. Για τη διάδραση, την ενεργό μάθηση και την αυτονομία στην εξΑΕ με την παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ παρουσιάζονται οι παρακάτω μέθοδοι, οι οποίες σίγουρα λειτουργούν συμπληρωματικά μεταξύ τους. *Συγκεκριμένα:*

Μέθοδοι Καλλιέργειας Δεξιοτήτων Διάδρασης: Η τεχνολογία έχει καταλυτικό ρόλο στο μαθησιακό περιβάλλον, καθώς διευκολύνει τη διάδραση. Λόγω ακριβώς της διαδικτυακής φύσης της εξΑΕ η ενσωμάτωση αναδυόμενων τεχνολογιών και κατ' επέκταση η απόκτηση ψηφιακών δεξιοτήτων κρίνεται εκ των ων ουκ άνευ (Balanskat & Gertsch, 2010· Leeetal, 2010· Adams Becker et al., 2017). Φυσικά, από μόνες τους οι τεχνολογίες δεν αρκούν. Η ενσωμάτωσή τους χρειάζεται να γίνεται μέσα από κατάλληλες διαδικασίες σχεδιασμού διαδραστικών δραστηριοτήτων ώστε να επιτυγχάνονται καλύτερα παιδαγωγικά αποτελέσματα (Sher, 2009· Βαγγελάτος & Φραγκάκη, 2014). Μια κατάλληλη ενσωμάτωση, ενισχύει τη μάθηση, επιτρέπει την ενεργό εμπλοκή των φοιτητών και οδηγεί σε ποιοτική διάδραση με θετικές μαθησιακές εμπειρίες. Δεδομένα που χαρακτηρίζουν την ενεργητική συμμετοχική μέθοδο διδασκαλίας (Rogers, 1999· Courau, 2000). Η βάση του [E-class](#) επιτρέπει την ανάπτυξη δραστηριοτήτων που ενισχύουν την επικοινωνία και τη συνεργασία μεταξύ

φοιτητών και διδασκόντων, και αναδεικνύει τη συμμετοχή ως μέθοδο, με κύριο γνώρισμα την επικοινωνιακή συνέργεια (Adams Becker et al., 2017). Η μέθοδος αυτή επιλέγεται γιατί αναπτύσσει ισορροπία μεταξύ της ελεύθερης συμμετοχής των σπουδαστών και της παρέμβασης του εκπαιδευτή, συνθήκη που ευνοεί την καλλιέργεια δεξιοτήτων (όπως κριτική σκέψη, δημιουργικότητα, εύρεση-εφαρμογή-αξιολόγηση γνώσεων, πρωτοβουλία, διαλογικότητα, επίλυση προβλημάτων, εγρήγορση, ευελιξία) (Jarvis, 2004· Κόκκος, 2005· Mezirow κ.ά., 2007). Το E-class λοιπόν, μπορεί να διαθέτει βάση δεδομένων για διαμοιρασμό υλικού, εργαστήριο για δραστηριότητες ετεροαξιολόγησης, συνομιλίες chat, wiki για συνεργατικές δημιουργίες και φυσικά τις τηλεσυναντήσεις του μαθήματος, όμως για την φοιτητική αλληλεπίδραση θα πρέπει ο διδάσκων να έχει σχεδιάσει και ενεργοποιήσει στην πλατφόρμα τέτοιες δραστηριότητες επικοινωνίας και συνεργασίας, που παρέχουν ευκαιρίες ενεργού εμπλοκής (Jarvis, 2004· Κόκκος, 2005· Makani et al., 2016· Mezirow κ.ά., 2007). Για παράδειγμα, ο διδάσκων μπορεί να ζητήσει από το φοιτητή να κρίνει ένα θέμα της επικαιρότητας. Ο φοιτητής θα καταγράψει επιχειρήματα υπό μορφή σύντομης γραπτής εργασίας και θα αλληλεπιδράσει με το διδάσκοντα μέσω ανατροφοδότησης. Ο διδάσκων θα μπορούσε να σχεδιάσει αυτή την εργασία στο φόρουμ, όπου ο φοιτητής θα εκφραστεί στο πλαίσιο συζήτησης, ενώ θα είναι ορατό από όλους. Έτσι, θα έχει την ευκαιρία να γνωρίσει καλύτερα τους συμμαθητές του, να χτίσει πάνω στις απόψεις τους, ενώ με τις κατάλληλες παρεμβάσεις μπορεί να γίνει μία σύγχρονη συζήτηση με πολλαπλά οφέλη για τους φοιτητές. Αυτή η δραστηριότητα μπορούσε να σχεδιαστεί και ως συνεργατικό wiki με τη συμμετοχή όλων των φοιτητών, να γίνει συζήτηση επιχειρημάτων και συνεργατική οικοδόμηση απόψεων, ενώ το τελικό αποτέλεσμα να γίνει αποδεκτό και σεβαστό από όλους. Ταυτόχρονα, οι δυνατότητες που προσφέρει το Moodle για ιχνηλάτηση της δράσης των φοιτητών παρέχουν μία σαφή εικόνα για τη συνεισφορά και τη συμμετοχή του κάθε φοιτητή. Τέλος, η δραστηριότητα αυτή μπορεί να ενσωματωθεί σε μία από τις σύγχρονες τηλεσυναντήσεις του μαθήματος σε μορφή debate, όπου οι συμμετέχοντες προετοιμασμένοι υποστηρίζουν τις δύο αντίθετες απόψεις προφορικά, με σκοπό να κερδίσουν τη συζήτηση. Όλες αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να σχεδιαστούν για την επίτευξη του ίδιου μαθησιακού στόχου. Παρέχουν θετική μαθησιακή εμπειρία και διασφαλίζουν τη διάδραση με το φοιτητή και με τους παράγοντες που τον επηρεάζουν, συνθήκη προαπαιτούμενη για την ανάπτυξη ανώτερων δεξιοτήτων, γνωστικών, μεταγνωστικών, επικοινωνιακών, συνεργατικών και ψηφιακών (Bell, 2010· Courau, 2000· Jarvis, 2004· Κόκκος, 2005· Sher, 2009).

Μέθοδοι Καλλιέργειας Δεξιοτήτων Ενεργούς Μάθησης: Τα πανεπιστημιακά προγράμματα σπουδών που προωθούν το φοιτητή σε ενεργό μάθηση, περιέχουν δραστηριότητες που του ζητούν να διερευνήσει, να επιλύσει προβλήματα και να αναστοχαστεί για το τί έμαθε (Illeris, 2016· Ιωάννου & Αθανασούλα-Ρέππα, 2008· Peacher, 2010), οπότε κάνουμε λόγο πλέον για μια αποκλειστικά μαθητοκεντρική προσέγγιση (Rogers, 1999). Εδώ ο εκπαιδευτικός δεν αποτελεί μοναδικό φορέα πληροφοριών, αλλά τρέπεται σε ένα ακόμη μέλος της μαθησιακής κοινότητας, που διευκολύνει και υποστηρίζει την ενεργό μάθηση (Salmon, 2011· Τσιτλακίδου, 2013). Στρατευμένος υπέρ της μαθητοκεντρικής προσέγγισης λοιπόν σχεδιάζει θεματικές δραστηριότητες από απόσταση που βασίζονται σε πραγματικά προβλήματα (Adams Becker et al., 2017), οργανώνει το μάθημα γύρω από αυτές, ενώ παρέχει πρόσβαση σε πληροφορίες, εργαλεία, εφαρμογές που καλλιεργούν υψηλές δεξιότητες, όπως ανάλυση, αξιολόγηση και δημιουργία (Bell, 2010). Πιο συγκεκριμένα, στη προσπάθεια μετασχηματισμού παραδοσιακών προσεγγίσεων, οι φοιτητές συνθέτουν

εκπαιδευτικό υλικό κατάλληλο για εξΑΕ αξιοποιώντας WEB 2.0 εργαλεία, με αποτέλεσμα να εμπλακούν ουσιαστικά στην δημιουργία της γνώσης, αλλά να κατακτήσουν και τεχνολογικές δεξιότητες (Αναστασιάδης, 2014· Βαγγελάτος & Φραγκάκη, 2014· Lee & McLoughlin, 2010). Ως παράδειγμα της θεματικής «Ανοικτή και εξΑΕ», του ΑΠΚΥ, οι φοιτητές σε εξ αποστάσεως συνεργασία, αφότου μετασχηματίσουν μια υπάρχουσα εργασία τους, γραμμένη με συμβατικό τρόπο, σε υλικό κατάλληλο για εξ αποστάσεως διδασκαλία, κοινοποιούν στους ομότιμους τους ένα διαμοιραζόμενο πίνακα Padlet, όπου μέσω της εφαρμογής δημιουργίας διαδραστικών παρουσιάσεων [Genially](#), παραθέτουν τον τρόπο που εργάστηκαν και τη θεωρία στην οποία βασίστηκαν στους συμφοιτητές τους, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα σχολιασμού. Ακόμη μέσω προσκλήσεων σε δραστηριότητες [E-tivity](#) φοιτητές, προσκαλούν τους δικούς τους ιδεατούς «φοιτητές» να συμμετέχουν σε δραστηριότητες Επικοινωνίας/Συνεργασίας, ενεργώντας πλέον οι ίδιοι ως εκπαιδευτικοί και δρώντας έτσι ενσυναισθητικά. Μέσω δραστηριοτήτων εναλλασσόμενων ρόλων οι φοιτητές βιώνουν, πώς πρακτικά ξετυλίγεται η θεωρία, εμπλέκονται ενεργά, εποικοδομητικά και παραγωγικά στην εξΑΕ διαδικασία ενώ πορεύονται προς μια πορεία αποτελεσματική (Ilgaz & Gülbahar, 2015 · Peachter, 2010).

Μέθοδοι Καλλιέργειας Δεξιοτήτων Αυτονομίας: Είναι πρωτεύουσα απαίτηση να θεωρακισθεί η έννοια της κοινότητας και της συνεργασίας μέσα στη διαδικτυακή ομάδα, δηλαδή να ενισχυθούν οι επικοινωνιακές και συμπεριφορικές δεξιότητες, μέσω δραστηριοτήτων που απαιτούν τη συμμετοχή των φοιτητών σε αυτές, ώστε να αποφευχθούν οι παθητικές διαλέξεις και να ενισχυθεί η βαθύτερη μάθηση (Makani et al., 2016). Έτσι, θα προκύψει μια εποικοδομητική ανταλλαγή απόψεων που σχετίζεται με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας (Ματσαγγούρας, 2000) και η οποία κατεξοχήν πραγματώνεται στις σύγχρονες Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ) των Ανοικτών Πανεπιστημίων. Συνιστά την καταλληλότερη επιλογή για να επιτευχθεί η αυτορρυθμιζόμενη μάθηση με ενεργό συμμετοχή, καθώς παρέχει μέσω των καθηγητών τη δυνατότητα στους φοιτητές να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο εντός των ομάδων τους, να αδράξουν πρωτοβουλίες και να αποπερατώσουν επιτυχημένα εργασίες που τους έχουν ανατεθεί (Γιαγλή κ.ά., 2010· Sereti & Giossos, 2018). Παραλλήλως, στα πλαίσια συνεργασίας και αλληλεπίδρασης καθηγητών και φοιτητών δύναται η εξοικείωση σε μια μέθοδο εργασιών, που ενδέχεται να αποτελέσει μελλοντικό οδηγό πάνω στον οποίο μπορεί να στηριχτεί ο κάθε σπουδαστής, όταν θα παραστεί η απαίτηση να ενεργήσει μόνος, χωρίς τη στήριξη του εκπαιδευτή (Salmon, 2011· Τσιτλακίδου, 2013). Αυτή η μέθοδος διδασκαλίας συνδέεται με την εκμάθηση του τρόπου εργασίας, δηλαδή τη μεθοδολογία, την υποστήριξη της ενεργούς αυτονομίας στη μάθηση χωρίς βοήθεια άλλων (Wang et al., 2013). Για παράδειγμα, το εκπαιδευτικό υλικό της ΕΠΑ65 «Ανοικτή και εξΑΕ» του ΑΠΚΥ, είναι αλληλεπιδραστικό και προωθεί την αυτόνομη μάθηση ανταποκρινόμενο στις επιταγές του αιώνα μας. Το σύνολό του, το διακρίνει πολυμορφικότητα και ποικιλία, είναι ψηφιακής μορφής, που οργανώνεται όχι με ένα αλλά με ποικίλα εργαλεία των ΤΠΕ. Τα εισαγωγικά εκπαιδευτικά βίντεο κάθε εβδομάδας μελέτης αναπτύσσονται μέσω [Panopto](#), επιτρέπουν στους φοιτητές να εστιάσουν στα σημαίνοντα σημεία και συνδέουν την παλαιότερη με την επερχόμενη γνώση. Οι εβδομαδιαίες δραστηριότητες ατομικές ή ομαδικές βοηθούν να αφομοιώνουν οι φοιτητές το εκπαιδευτικό υλικό, εφόσον συνδέουν άμεσα τη διδασκόμενη κάθε εβδομάδα θεωρία με την πρακτική εφαρμογή της, και με τη παράλληλη αξιοποίηση ψηφιακών εργαλείων. Κάθε φοιτητής δύναται να μελετήσει

τις απόψεις ομότιμων του μέσα από διαμοιραζόμενους διαδικτυακούς πίνακες, να σχολιάσει και να ανατροφοδοτήσει τους συμφοιτητές του. Οι εκφραζόμενες απόψεις αποτελούν πηγή ανατροφοδότησης-εφαλτήριο έμπνευσης για τους υπόλοιπους ή και πηγή διαφωνιών, που ενισχύουν συζητήσεις επίλυσης προβληματισμών. Επίσης, άλλες δραστηριότητες σχετίζονται με τη δημιουργία ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού μέσω σύγχρονων τεχνολογικών εργαλείων, όπως η δραστηριότητα παρουσίασης των διαστάσεων ψηφιακού γραμματισμού, για παράδειγμα μέσω [Genially](#) ή [PP](#). Οι δημιουργίες αυτές κοινοποιημένες στην ολομέλεια μέσω διαμοιραζόμενων πινάκων Padlet, παρέχουν σε όλους τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης με τη «δουλειά» των υπολοίπων. Οι ομαδικές δραστηριότητες αποτελούν προνόμιο της θεματικής ενότητας, καθώς δίνουν χώρο στη συνεργασία από απόσταση μέσω της δημιουργίας κοινών σημειώσεων, με τη χρήση σύγχρονων εργαλείων (π.χ. GoogleDocs), μειώνουν το φόρτο εργασίας και περιορίζουν τα αισθήματα απομόνωσης. Με τη συνδρομή σύγχρονων (π.χ. Blackboard, Skype, Viber) και ασύγχρονων (π.χ. Forum, Email, Panopto) μέσων επικοινωνίας, βελτιστοποιούνται και νοηματοδοτούνται τα μαθησιακά αποτελέσματα, ενώ η διαρκής αλληλεπίδραση μέσω του διαμοιραζόμενου πίνακα, εκτός του ότι συμβάλει στην συνεργασία, αυξάνει από τη μια την ταχύτητα επίτευξης των επιδιωκόμενων στόχων, αλλά και την αυτοεκτίμηση των φοιτητών. Ως απόρροια χρήσης των πιο πάνω πρακτικών συνεργασίας και διεπαφής δεν είναι μόνο η κατάκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά και η ανάπτυξη σχέσεων φιλίας μεταξύ των εμπλεκόμενων. Το χάσμα μεταξύ συντονίστριας και φοιτητών, δηλαδή η διαδραστική τους απόσταση αμβλύνεται, διαμορφώνοντας πλέον ένα περιβάλλον ουσιαστικής επικοινωνίας και εγγύτητας (Gioussos et al., 2009· Gorsky & Caspi, 2005).

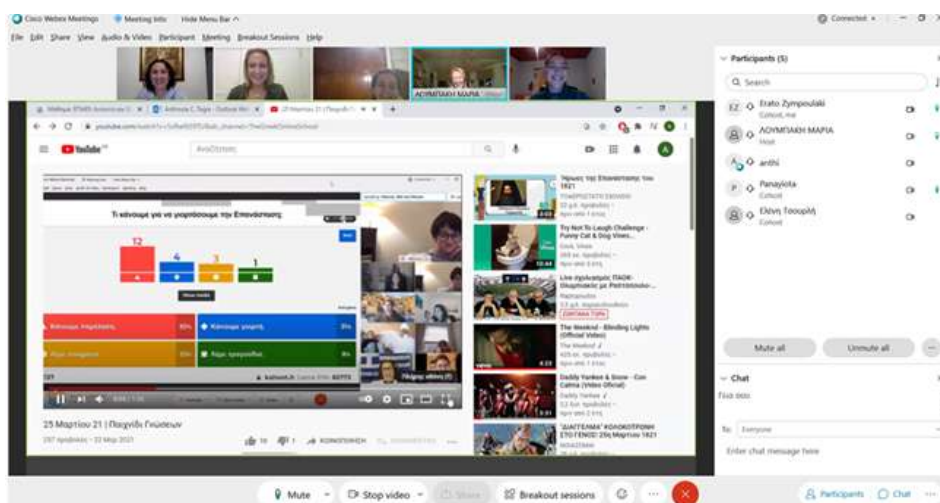
Καλές Πρακτικές Δραστηριοτήτων με την αξιοποίηση των ΤΠΕ στην Πανεπιστημιακή εξΑ

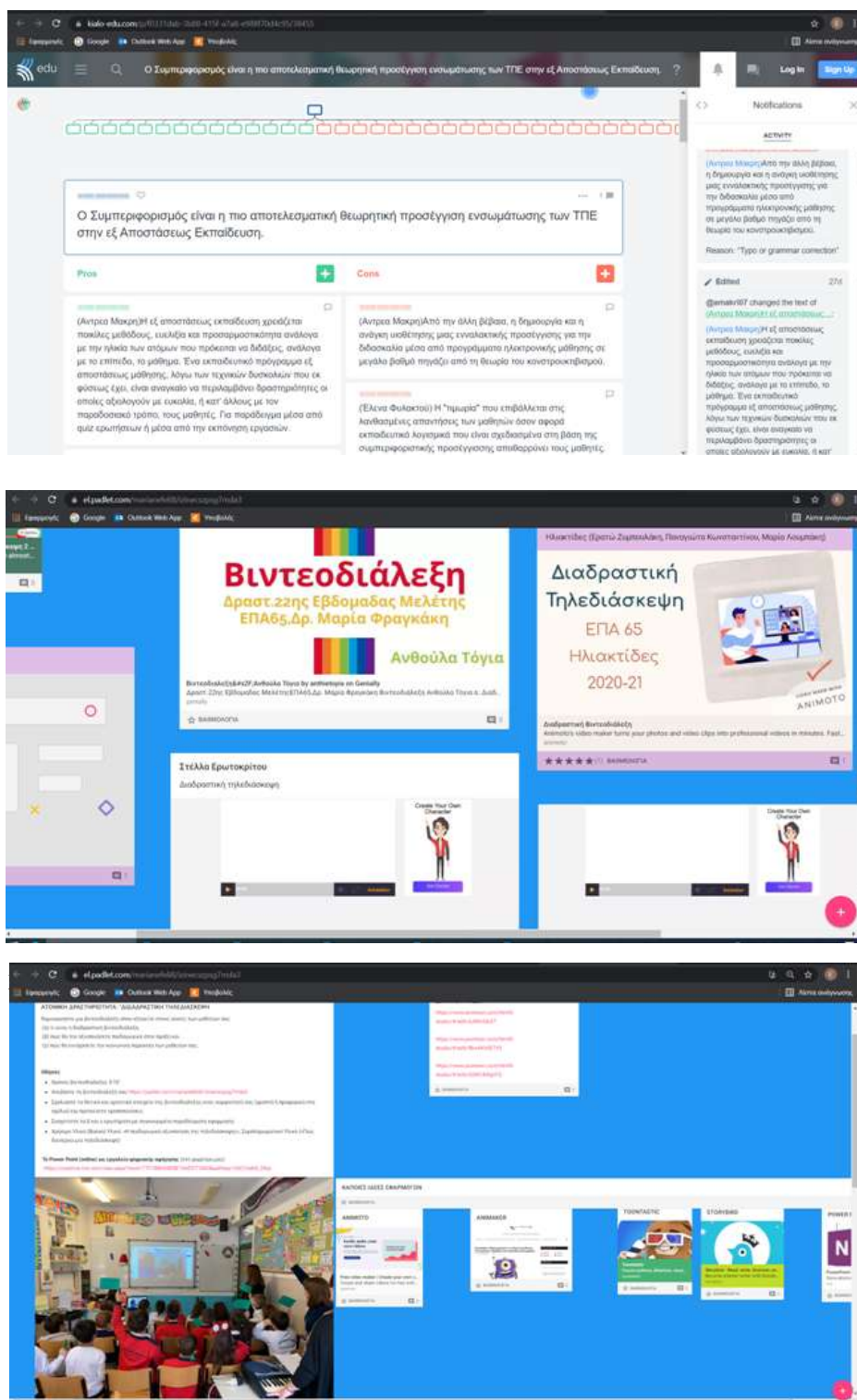
Οι δραστηριότητες της θεματικής ενότητας «ΕΠΑ65: Ανοικτή και εξΑΕ», του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου (ΑΠΚΥ) συνδεδεμένες με τον πραγματικό κόσμο και επικαλούμενες την εμπειρία των σπουδαστών σε αυτόν, προώθησαν τη γνώση, τη συνεργασία, την ομαδικότητα και το διάλογο, ενώ έθεσαν ως στόχους τη διαγνωστική αξιολόγηση, την αυτοαξιολόγηση, το διαμοιρασμό απόψεων, την εξοικείωση χρήσης με τα WEB 2.0 εργαλεία, τη συνδημιουργία υλικού με την υποστήριξη των ΤΠΕ, τη δημιουργία σχεδίων επαγγελματικής ανέλιξης, την εκπόνηση εργασιών με τη υποστήριξη των ΤΠΕ και την αποφυγή οποιασδήποτε μορφής στείρας αποστήθισης. Παρακάτω αναφέρονται παραδείγματα ως καλές πρακτικές. *Συγκεκριμένα:*

- a) **Δραστηριότητες Ανάπτυξης της Διάδρασης:** Μέσω της ελεύθερης τεχνολογικής εφαρμογής δημόσιων συζητήσεων [Kialo](#) οι φοιτητές προσομοίωσαν μια διαφωνία (debate), αναφορικά με τις θεωρίες ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στην εξΑΕ. Ο καθένας επιχειρηματολόγησε στην άποψή του και προώθησε την ατομική του οπτική στους υπολοίπους. Μέσω αυτής της δραστηριότητας, τους επετράπη, ως επαγγελματίες του πεδίου της εξ ΑΕ, να υποστηρίξουν τη διδακτική τους πράξη και να συζητήσουν για τις θεωρητικές προσεγγίσεις ένταξης των ΤΠΕ στην εξΑΕ, ενώ συνειδητοποίησαν πού τοποθετούνταν μέχρι πρότινος το γνωσιακό τους ενδιαφέρον και πώς μπορούν να το εξελίξουν. Κατά αυτόν τον τρόπο προωθήθηκαν δεξιότητες μάθησης, ψηφιακές, «ζωής και νου». Σε ανάλογη δραστηριότητα, κάθε ομάδα φοιτητών δημιούργησε μια βιντεοδιάλεξη, αναφερόμενη στη συμβολή της διαδραστικής τηλεδιάσκεψης στην εξΑΕ αξιοποιώντας παιδαγωγικά ελεύθερες εφαρμογές animation (π.χ. [Animaker](#), [Animoto](#), [Toontastic](#), [Storybird](#), [PP](#)). Κάθε

βιντεοδιάλεξη κοινοποιήθηκε στο συνεργατικό διαμοιραζόμενο πίνακα Padlet και ακολούθησε ετερο-αξιολόγηση συμφοιτητών. Κατά συνέπεια, οι εμπλεκόμενοι φοιτητές ανακάλυψαν και κατανόησαν το πολυμορφικό ρόλο της διαδραστικής τηλεδιάσκεψης στην εξΑΕ. Διερεύνησαν τις δυνατότητες επικοινωνίας μέσα από προηγμένες υπηρεσίες διαδικτυακής μάθησης και αναγνώρισαν τη συνεισφορά τους στην εκπλήρωση των ανθρώπινων αναγκών. Η σχεδίαση, η παραγωγή, η διεξαγωγή βιντεοδιαλέξεων και η συμμετοχή σε αυτές, προώθησαν συμπεριφορικές, επικοινωνιακές, λειτουργικές δεξιότητες, εκτός των προφανών τεχνολογικών και γνωστικών, και διαμόρφωσαν ένα περιβάλλον κοινωνικής μάθησης. Οι φοιτητές αντιλήφθηκαν πώς ένα νατουραλιστικό περιβάλλον αποτελεί ταυτόχρονα περιβάλλον μάθησης και διαπίστωσαν ότι η τεχνική αυτή εξασφαλίζει διασκέδαση, είναι πολυαισθητηριακή και αξιοποιείται με πληθώρα τρόπων στη διάρκεια ενός εξ αποστάσεως μαθήματος, καθιστώντας ένα διασκεδαστικό οπτικό μέσο παράλληλα και εκπαιδευτικό.

Σε επόμενη δραστηριότητα οι φοιτητές ομαδικά επέλεξαν μια ψηφιακή πλατφόρμα τηλεδιάσκεψης μεταξύ των [Webex](#), [Eclass](#), [E-me](#), [Zoom](#), [Blackboardcollaborate](#), [Microsoft Teams](#), [Bigbluebutton](#), οργάνωσαν και ανέπτυξαν ένα μάθημα στις υπόλοιπες ομάδες της κοινότητας, με θέμα εντός πλαισίου της θεματικής. Διδάσκοντες και διδασκόμενοι ήταν όλα τα μέλη της ομάδας με ενεργή συμμετοχή. Αξιοποιήθηκε στην πράξη η θεωρία για το περιεχόμενο και τη μεθοδολογία της τηλεδιάσκεψης, ενώ στο τέλος κάθε τηλεδιάσκεψης ακολούθησε ανατροφοδότηση. Οι ομάδες ενήργησαν στα πλαίσια μιας σύγχρονης και λειτουργικής τάξης εξ αποστάσεως, εξέτασαν το εύρος υπηρεσιών που παρέχουν οι πλατφόρμες, και οικοδόμησαν ικανότητες παιδαγωγικής αξιοποίησης τους στην εκπαιδευτική πράξη. Διαπιστώθηκε ότι η εξοικείωση του σπουδαστή και η επιτυχής προσαρμογή των δυνατοτήτων της κάθε πλατφόρμας στις ανάγκες και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων από τον εκπαιδευτή συνηγορούν στο επιτυχημένο αποτέλεσμα. Η εμπειρία εναλλασσόμενων ρόλων τόνωσε τα μαθησιακά κίνητρα και τη διεπαφή των σπουδαστών, ενώ συνάμα ανέπτυξαν δεξιότητες αυτοδιαχείρισης, λειτουργικές, τεχνικές, οργανωτικές, διανοητικές, επίλυσης τεχνικών ζητημάτων, εξομάλυνσης διαφωνιών, πρόληψης καταστάσεων, αντιμετώπισης κρίσεων, λήψης άμεσων αποφάσεων, πρωτοβουλιών, σχεδίασης εναλλακτικών-όλες από απόσταση (Εικόνα 1)

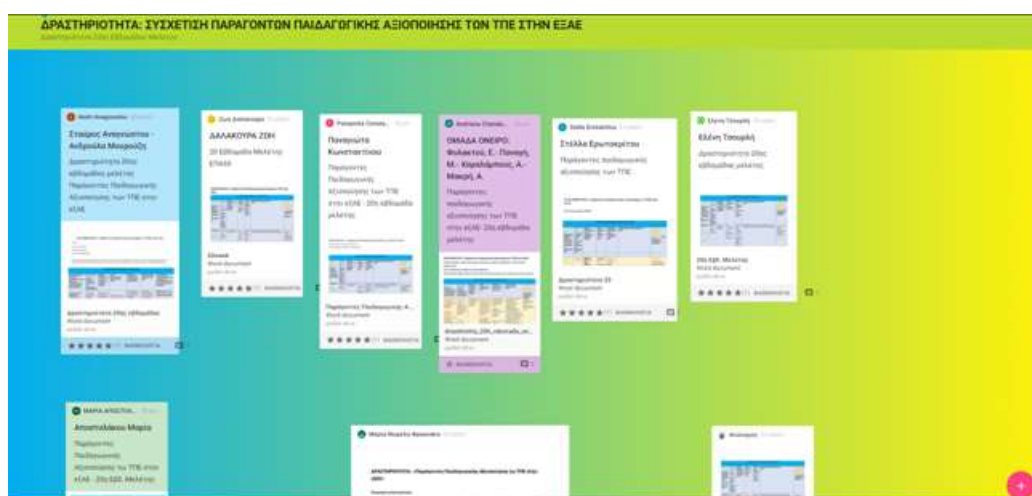
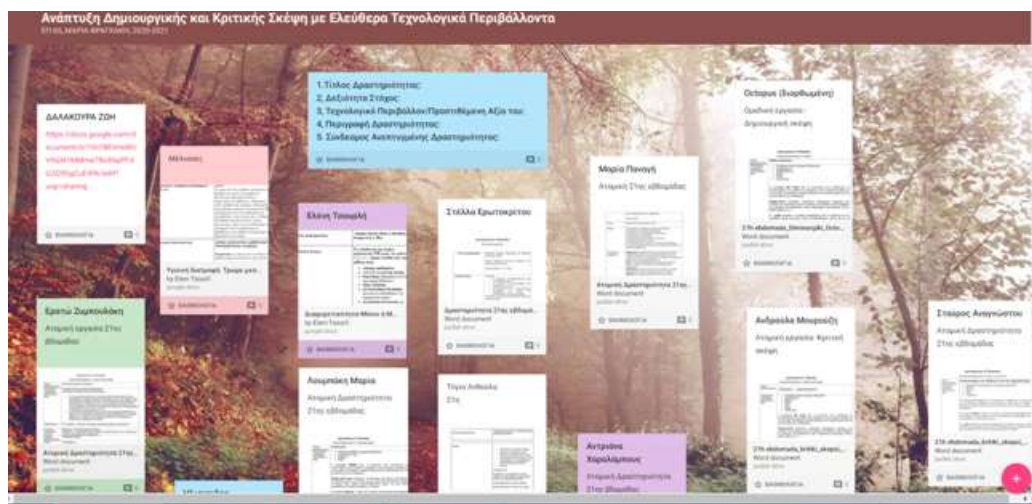

Εικόνα 1: Τεχνολογικά Περιβάλλοντα Ανάπτυξης Διάδρασης

β) **Δραστηριότητες Ανάπτυξης της Αυτονομίας:** Οι σπουδαστές κλήθηκαν ατομικά να συμπληρώσουν με σαφήνεια και συντομία έναν πίνακα, ώστε να προκύπτει υψηλή συσχέτιση των ενσωματωμένων παραμέτρων, ενισχύοντας παράλληλα τον επαγγελματισμό, την αυτονομία και την αυτοπεποίθησή τους στην παιδαγωγική αξιοποίηση των ΤΠΕ στην εξΑΕ. Ως στόχοι της δραστηριότητας τέθηκαν η σύνδεση των βασικών θεωρητικών προσεγγίσεων ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στην εξΑΕ με δυο βασικές μεθοδολογικές προσεγγίσεις

παιδαγωγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ και η συσχέτιση κάθε μεθοδολογικής προσέγγισης (συνεργατική, επίλυσης προβλήματος) με τις ανάλογες δραστηριότητες. Οι φοιτητές προσέγγισαν κάθε τους δραστηριότητα σε σχέση με την αναθεωρημένη ταξινόμια του [Bloom](#). Συσχέτισαν εργαλεία ΤΠΕ με την κάθε μεθοδολογική προσέγγιση και οργάνωσαν το εξ αποστάσεως περιβάλλον που θα συντελέσει καλύτερα στην πραγμάτωση της κάθε δραστηριότητάς. Αποκτήθηκαν έτσι, γνώσεις και δεξιότητες που ως επαγγελματίες του πεδίου της εξ ΑΕ επιτρέπουν στους σπουδαστές να υποστηρίξουν τη διδακτική τους πράξη και να συζητήσουν για τις μεθοδολογικές προσεγγίσεις ένταξης των ΤΠΕ στην εξΑΕ. Ενώ πλέον, συνδέουν τις βασικές θεωρητικές, μεθοδολογικές και τεχνολογικές παραμέτρους παιδαγωγικής αξιοποίησης των ΤΠΕ στην εξΑΕ, ώστε να δημιουργούν ποιοτικές και αποτελεσματικές δραστηριότητες οι ίδιοι για τους μαθητές τους. Σε άλλη δραστηριότητα, οι σπουδαστές είχαν να επιλέξουν μεταξύ τριών τεχνολογικών περιβαλλόντων ([Sway](#), [OneNote](#), οποιοδήποτε περιβάλλοντος εννοιολογικής χαρτογράφησης) και να αναπτύξουν δυο δραστηριότητες αξιοποίησής τους στην εξΑΕ. Η μια δραστηριότητα ενίσχυε τη δημιουργική σκέψη των μαθητών και η άλλη την κριτική σκέψη. Ως εκ τούτου οι σπουδαστές εξοικειώθηκαν πάνω σε ελεύθερα προσβάσιμες τεχνολογικές εφαρμογές, όπου αξιοποιώντας τις δυνατότητές τους ανέπτυξαν πρωτογενές ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό και κατανόησαν πληρέστερα την ανάγκη ανταπόκρισης των επαγγελματιών της εκπαίδευσης στις σύγχρονες απαιτήσεις. Ενώ ανέπτυξαν δεξιότητες και πρακτικές γνώσεις που βελτιώνουν την εκπαιδευτική τους εμπειρία και τους εφοδιάζουν κατάλληλα για τον επαγγελματικό μοτίβο. Σε μετέπειτα δραστηριότητα, κατόπιν μελέτης της έκθεσης της Unesco για τους [Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους](#) (Open Online Courses), οι φοιτητές δημιούργησαν μια βιντεοδιάλεξη PP, όπου προσέγγισαν ποικίλες πτυχές των ΑΕΠ. Οικειοποιήθηκαν την έννοια, το περιεχόμενο, αλλά και την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από τους ΑΕΠ και οικοδόμησαν ικανότητες παιδαγωγικής αξιοποίησης τους. Οι φοιτητές ακόμη αναγνώρισαν την εκπαιδευτική πολυμορφία των ΑΕΠ και τη συνδρομή τους στην αειφορία στον εκπαιδευτικό χώρο καθώς με οργανωμένο και συντονισμένο τρόπο απομακρύνονται από μη βιώσιμες πρακτικές, προωθούν την ανοικτή ανταλλαγή γνώσης και την επαναχρησιμοποίηση των ερευνητικών αποτελεσμάτων ενώ υποστηρίζουν την ανάπτυξη πρωτότυπων δράσεων, συμμετοχικών καινοτομιών και διαμορφώνουν συνεργατικές κοινότητες. Οι σπουδαστές κατανόησαν ότι ο έλεγχος αυτο-οργάνωσης της εκπαιδευτικής τους πορείας κατοχυρώνεται μέσω ΑΔΠ, ενώ προωθείται και η δια βίου μάθηση τους.

Εικόνα 2: Τεχνολογικά Περιβάλλοντα Ανάπτυξης Διάδρασης

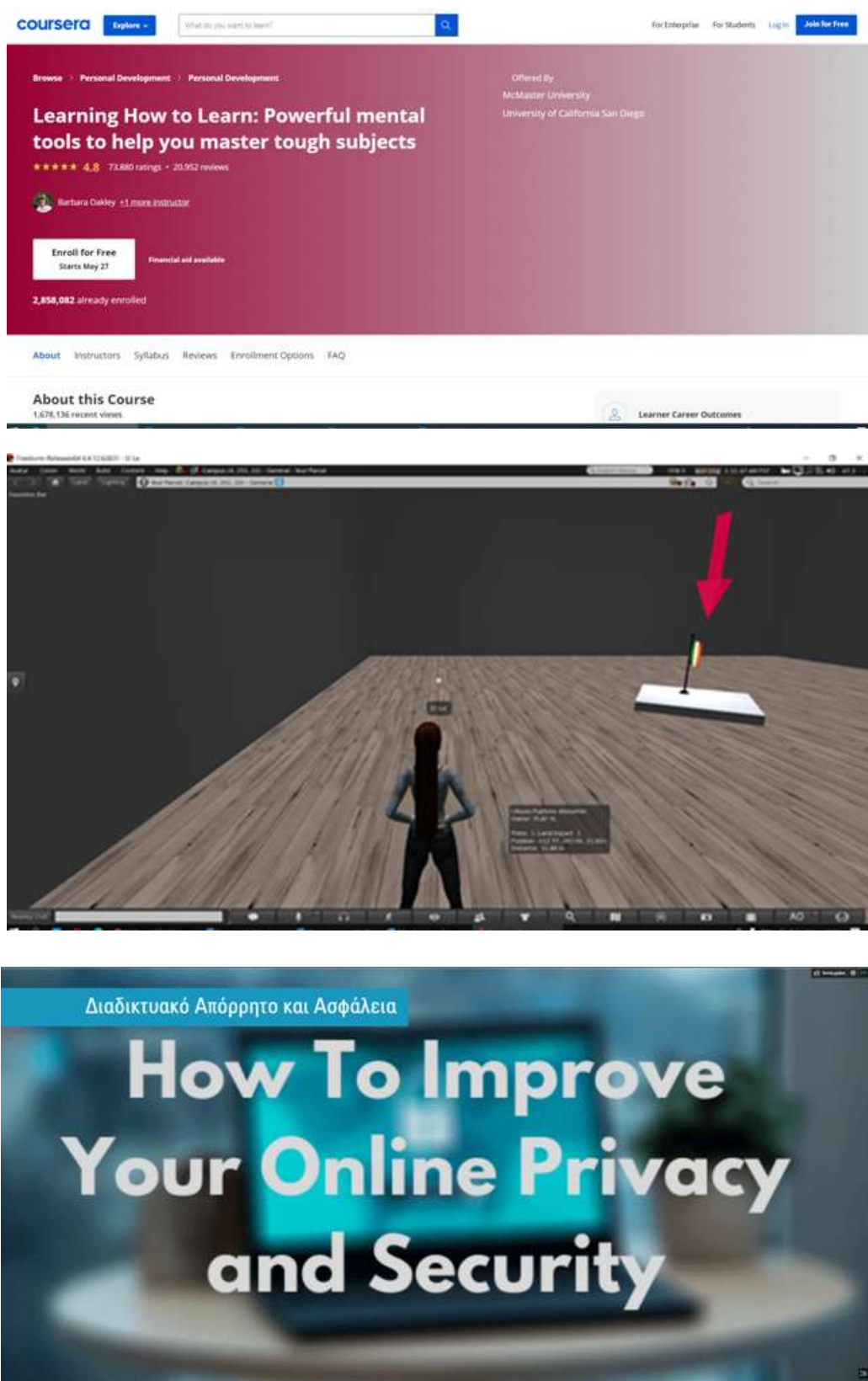
- c) **Ανάπτυξης Ενεργού Μάθησης:** Συμμετέχοντας σε ένα Μαζικό Ανοικτό Διαδικτυακό Μάθημα (Massive Open Online Course, MOOC) με θέμα τις διαστάσεις του ψηφιακού γραμματισμού και μέσω εργαλείων παρουσίασης (π.χ. [Genially](#), [Sway](#), [PP](#)) οι φοιτητές παρέθεσαν στο Forum της θεματικής ενότητας τη θέση τους περί των διαστάσεων αυτών και ακολούθησε ετεροαξιολόγηση από τους συμφοιτητές τους με ανταλλαγή σχολίων. Η ενεργή συμμετοχή των

φοιτητών στο MOOC συνέβαλλε στην κατανόηση της στοιχειοθέτησης του ψηφιακού γραμματισμού, της σύνδεσής του με την εξΑΕ, παράλληλα με τη κατάκτηση συνδυασμού δεξιοτήτων, όπως λειτουργικές, δομικές, στρατηγικές μα σαφώς και δεξιοτήτων ζωής. Στα πλαίσια ανάλογης δραστηριότητας οι φοιτητές εγγράφηκαν στο MOOC «Μαθαίνουμε ψηφιακά, διδάσκουμε ψηφιακά – Α' βάθμια» του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων σε συνεργασία με το ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ, όπου ενεπλάκησαν ενεργά, ενώ παράλληλα κλήθηκαν να παρακολουθήσουν ένα ακόμη MOOC της επιλογής τους από τις πλατφόρμες [Coursera](#), [edX](#), [Udacity](#). Προέβησαν, στη συνέχεια, σε ατομική περιγραφή αυτών των περιβαλλόντων, μέσω του Forum προσεγγίζοντας κοινά και αποκλίνοντα σημεία και κρίνοντας αναστοχαστικά τη χρησιμότητα και τους περιορισμούς των MOOC στην εξΑΕ. Έτσι, οι φοιτητές διαπίστωσαν τη σημαίνουσα θέση τους σε μια αδιάκοπη ενεργή επιμορφωτική πορεία.

Ακόμη, οι σπουδαστές οικειοποιήθηκαν το παιχνίδι εικονικής πραγματικότητας, [PLAY](#) (Play-Learn- FightAnxiety), σχεδιασμένο από το Πανεπιστήμιο Πατρών και το Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Εγκαθιστώντας τον εικονικό κόσμο, οι φοιτητές προσέγγισαν την έννοια και τα χαρακτηριστικά της εικονικής επιτραπέζιας πραγματικότητας, γνώρισαν τα εργαλεία και τις τεχνολογικές της εφαρμογές, και κατανόησαν τους τρόπους παιδαγωγικής αξιοποίησης της στην εξΑΕ. Κατοχύρωσαν επιπλέον, δεξιότητες ώστε να περιγράφουν παιδαγωγικές μεθόδους σε σχέση με την Παιγνιώδη Μάθηση, να αναγνωρίζουν τα συστατικά στοιχεία εφαρμογής της Παιγνιώδους Μάθησης με Κοινωνική Εικονική Πραγματικότητα και να προτείνουν αντίστοιχες δράσεις.

Ακολούθως, οι φοιτητές συνέθεσαν μια δραστηριότητα-κουίζ, αξιοποιώντας το παιχνίδι [Kahoot](#), που λειτούργησε ως μια μορφή διαμορφωτικής αξιολόγησης συμφοιτητών, γύρω από τη θέση που κατέχει η έρευνα στην εξΑΕ, οι προκλήσεις της και η αντιμετώπιση τους στην ψηφιακή εποχή. Παράλληλα, περιηγήθηκαν σε διαδικτυακά ερευνητικά περιβάλλοντα και εφαρμογές που αξιοποιούνται στην εξΑΕ, εξοικειώθηκαν με διαλογικές, διαλεκτικές και κριτικοστοχαστικές διαδικασίες. Οι φοιτητές κατέκτησαν ακόμη δεξιότητες αυτο-διερεύνησης, και ανα-στοχασμού, ενώ διεύρυναν την αντίληψη τους για έννοιες όπως διάδραση, διάλογος, ερώτηση, διερεύνηση, περιγραφή, επεξήγηση, και αμφισβήτηση. Καλλιέργησαν μια συνείδηση δεκτική στη διαπραγμάτευση και στη διαφορετικότητα, παραμένοντας επικεντρωμένοι σε μια ερευνητική οπτική, διαλογική, διαδραστική, στοχαστική, κοινωνική, εξωστρεφή και προβληματο-επιλυτική.

Εικόνα 3: Τεχνολογικά Περιβάλλοντα Ενεργητικής Μάθησης

Συζήτηση-Συμπεράσματα-Προτάσεις

Συνοψίζοντας, γίνεται σαφές ότι οι ενήλικες φοιτητές που σπουδάζουν από απόσταση σε ανοικτά πανεπιστημιακά ιδρύματα, ενδιαφέρονται για την ενίσχυση ποικίλων δεξιοτήτων και την κατάκτηση γνώσεων, χρήσιμων στην επαγγελματική τους πορεία.

Οι Τεχνολογίες των Πληροφοριών και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στην Πανεπιστημιακή εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (ΠεξΑΕ), μπορούν να συντελέσουν στην ενίσχυση μιας πληθώρας δεξιοτήτων του 21^{ου} αιώνα μέσα από κατάλληλες θεωρητικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις, αλλά και τη σύνδεση θεωρίας και πράξης που να τις συσχετίζει αποτελεσματικά. Συνεργατικές και νοηματοδοτημένες δραστηριότητες, με κριτικο-εποικοδομητικές προσεγγίσεις αξιοποίησης πολυαισθητηριακών και πολυτροπικών τεχνολογικών εφαρμογών, μπορούν να παρέχουν *αυτονομία, διάδραση, και ενεργητική μάθηση* σε ένα αντίστοιχα σχεδιασμένο εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό περιβάλλον. Η καινοτομία, η εμπιστοσύνη, και η ανταλλαγή απόψεων εκπαιδευτικών-εκπαιδευομένων μπορεί να ισχυροποιήσει μια κριτικο-αναστοχαστική ψηφιακή κοινότητα μάθησης και να προάγει νοηματοδοτημένα και αποτελεσματικά την *επικοινωνία, τη διεπαφή, τη συνεργασία, τον κριτικό στοχασμό και τη μεταγνώση*.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Αναστασιάδης, Π. (2014). Η έρευνα για την ΕξΑΕ με τη χρήση των ΤΠΕ (e-learning) στο Ελληνικό Τυπικό Εκπαιδευτικό Σύστημα: Ανασκόπηση και προοπτικές για την Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. *Open Education- The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, Vol 10 (1). 5-32. DOI: <http://dx.doi.org/10.12681/jode.9809>
- Anderson, T. (2003). Getting the Mix Right Again: An Updated and Theoretical Rationale for Interaction. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 4(2). <https://doi.org/10.19173/irrodl.v4i2.149>
- Adams Becker, S., Cummins, M., Davis, A., Freeman, A., Hall Giesinger, C. & Ananthanarayanan, V. (2017). NMC horizon report: 2017 higher education edition. Austin, Texas: The New Media Consortium. DOI: <http://dx.doi.org/10.19173/irrodl.v4i2.149>
- Βαγγελάτος, Α. & Φραγκάκη, Μ. (2014). Μάθηση και συνεργατικά περιβάλλοντα: Πόσο οι Τ.Π.Ε. αλλάζουν πραγματικά το ισχύον μαθησιακό μοντέλο; Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου eTwinning «Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στα Συνεργατικά Σχολικά Προγράμματα». Πάτρα.
- Balanskat, A. & Gertsch, C. A. (2010). *Digital skills working group: Review of national curricula and assessing digital competence for students and teachers: Findings from 7 countries*. Brussels: European Schoolnet.
- Bates, A.W. (Tony). (2019). *Teaching in a Digital Age: Guidelines for designing teaching and learning* (2ndEd.). British Columbia: B Ccampus. Retrieved from <https://pressbooks.bccampus.ca/teachinginadigitalagev2/>
- Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 83(2), 39-43 doi:10.1080/00098650903505415
- Bušelić, M. (2017). Distance Learning – concepts and contributions. *OeconomicaJadertina*, 2(1), 23–34. <https://doi.org/10.15291/oec.209>
- Γιαγλή, Σ., Γιαγλής, Γ. & Κουτσούμπα, Μ. (2010). Αυτονομία στην μάθηση στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. *OpenEducationJournal*, 6(1-2), 93-106. doi:10.12681/jode.9753
- Courau, S. (2000). *Τα βασικά «εργαλεία» του εκπαιδευτή ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Zimmerman, B..J. (2002). Becoming a self-regulated learner: an overview. *Theoryintopractice*, 41(2), 64-72
- Fragkaki, M. (2017). 'Technology Enhanced Learning (TEL) Trends'. *Technology Enhanced Learning*, King's College London, vol. VOLUME 4, no. ISSUE 2, pp.34
- Fragkaki, M., Xydopoulos, G., Abbasi, M., Stergioulas, L., Fachimi, M. G., Sotiriou S., Riviou, K. (2015). "Learning Assessment and Sustainable Business Models for Open Education Resources Initiatives" Proceedings of the European Distance and E Learning Network (EDEN) Open Classroom Conference, Open Discovery Space: Transforming schools into innovative learning organisations", Athens, 19-21 September
- Giossos, Y., Koutsouba, M., Lionarakis, A. & Skavantzios, K. (2009). Reconsidering Moore's transactional distance theory. *European Journal of Open, Distance and E-learning*, 12(2).

- Gorsky, A. & Caspi, A. (2005). A critical analysis of transactional distance. *The Quarterly Review of Distance Education*, 6(1), 1 – 11.
- Ilgaz, H. & Gülbahar, Y. (2015). A snapshot of online learners: e-Readiness, eSatisfaction and expectations. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 16(2), 171–187. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v16i2.2117>
- Illeris, K. (2016). *Ο τρόπος που μαθαίνουμε: Οι πολλαπλές διαστάσεις της Μάθησης στην τυπική και άτυπη εκπαίδευση* (Ε. Κωσταρά, μεταφρ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Ιωάννου, Ν. & Αθανασούλα-Ρέππα, Α. (2008). Οι ενεργητικές εκπαιδευτικές τεχνικές στη διδακτική πράξη της εκπαίδευσης ενηλίκων. *10ο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Κύπρου*. Ανακτήθηκε από http://www.pek.org.cy/Proceedings_2008/pdf/o2.pdf
- Jarvis, P. (2004). *Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση, Θεωρία και πράξη*. Αθήνα:Μεταίχμιο.
- Keegan, D. (2001). *Οι βασικές αρχές της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Knowles, M. (1975a). *Self-directed learning*. New York: Association Press.
- Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα:Μεταίχμιο.
- Moore, M. G. & Kearsley, I. G. (2012). *Distance education: A systems view of online learning* (3rd ed.). New York: WadsworthPublishing.
- Λιοναράκης, Α. (2001). Ανοικτή και εξ αποστάσεως πολυμορφική εκπαίδευση. Προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού. Στο Λιοναράκης, Α. (Επιμ.), *Απόψεις και Προβληματισμοί για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (σσ. 33-77)Αθήνα: Προπομπός.
- Λιοναράκης, Α. (2005α). Ανοικτή και εξ' αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασίες μάθησης. Στο Π. Βασάλα, Ι. Γκιόσος, Μ. Κουτσούμπα, Α. Λιοναράκης, & Μ. Ξένος (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ' αποστάσεως εκπαίδευση - Παιδαγωγικές και τεχνολογικές εφαρμογές* (σσ. 13-38). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Lee, M. & McLoughlin, C. (2010). Beyond distance and time constraints: Applying social networking tools and Web 2.0 approaches in distance education. In G. Veletsianos (Ed.), *Emerging technologies in distance education* (4 ed., pp. 61-87). Athabasca University Press.
- Makani, J., Durier-Copp, M., Kiceniuk, D. & Blandford, A. (2016). Strengthening Deeper Learning Through Virtual Teams in E-learning: A Synthesis of Determinants and Best Practices. *International Journal of E-Learning & Distance Education*, 31(2). Retrieved from <http://ijede.ca/index.php/jde/article/view/967/1635>
- Ματσαγγούρας, Η. (2000). *Ομαδοσυνεργατική Διδασκαλία και Μάθηση*. Αθήνα: Γρηγόρη
- Mezirow, J. και συνεργάτες (2007). *Η μετασχηματίζουσα μάθηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Paechter, M., Maier, B. & Macher, D. (2010). Students' expectations of, and experiences in e-learning: Their relation to learning achievements and course satisfaction. *Journal of Computer & Education*, 54, 222-229. <http://dx.doi.org/10.1080/0144341042000262971>
- Salmon, G. (2011). *E-moderating: The Key to Teaching and Learning Online*. Routledge.
- Sereti, S. & Giossos, Y. (2018). Development of a Learner Autonomy Scale. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 14(1), 94-103. <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openjournal/article/view/18212>
- Sher, A. (2009). Assessing the relationship of student-instructor and student-student interaction to student learning and satisfaction in web-based online learning environment. *Journal of Interactive On- line Learning*, 8, 102-120.
- Silva, E. (2009). Measuring Skills for 21st-Century Learning. *Phi Delta Kappan*, 90(9), pp. 630-634. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/003172170909000905>
- Rogers, A. (1999). *Η Εκπαίδευση Ενηλίκων*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Τσιτλακίδου, Ε. (2013). Ο ρόλος του διδάσκοντα στην υποστήριξη της αυτονομίας στην εξ αποστάσεως μαθησιακή διαδικασία. Στο *Πρακτικά του 9ου Διεθνούς Συνεδρίου για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (σσ. 41-61)
- Venkateshwarlu, N., Raju, N. V. S. & PradeepKumar, M. (2017). Distance Education: How Much Distance? The History, Opportunities, Issues and Challenges. *Global Journal of Enterprise Information System*, 8(3), 70. <https://doi.org/10.18311/gjeis/2016/15734>
- Χουλιάρα Ε., Λιοναράκης Α., Σπανάκα Α., (2011). Η έννοια της πολυμορφικότητας στο εξΑΕ διδακτικό υλικό: θεώρηση, σχεδιασμός, ζητήματα εφαρμογής. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 6. <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/767>
- Wang, C., Shannon, D. & Ross, M. (2013). Students' Characteristics, Self-Regulated Learning, Technology, Self-Efficacy and Course Outcomes in Online Learning. *Distance Education*, 34(3), 302- 323. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/01587919.2013.835779>